

ESIKOULUTUSHARJOITTELIJAN OHJAAJAN KÄSIKIRJA

Sisältö

JOHDANTO.....	61
HARJOITTELUN EHDOT	62
POHJATYÖ – harjoittelijan tuloon valmistautuminen	62
OHJAUSTYÖ	64
Perehdyttäminen työalueen tapoihin	66
Kulttuurishokki	67
Ohjauspalaverit.....	67
Harjoittelun sisältö	67
Lomat.....	68
JÄLKIPUINTI – mitä kotiin viemisiksi.....	68
LÄHTEET.....	69

JOHDANTO

Suomen Lähetysseura lähettää vuosittain työalueilleen harjoittelijoita. Suurin osa harjoittelijoista on esikoulutuskurssin käyneitä nuoria aikuisia. Harjoittelijoiden ohjaajina toimii työalueella Suomen Lähetysseuran työntekijä (lähetti) usein oman työnsä ohella. Olimme suorittamassa esikoulutuskurssin alueharjoittelua Namibiassa vuonna 2010. Teimme opinnäytteemme Suomen Lähetysseuralle ja aiheemme käsitteli harjoitteluohjausta Namibian työalueella (OHJAAJANA VIERAALLA MAALLA - Harjoittelijan ohjausta kartoittava tutkimus Suomen Lähetysseuran työalueella Namibiassa). Tutkimustulosten pohjalta syntyi opas, jonka nimesimme Esikoulutusharjoittelijan ohjaajan käsikirjaksi. Toivomme, että käsikirja auttaa ohjaajia ja uusia Suomen Lähetysseuran työntekijöitä ohjaustyöhön orientoitumisessa. Opas on suunnattu nimenomaan Namibian työalueelle mutta se on helposti muokattavissa käyttökelpoiseksi mille tahansa Suomen Lähetysseuran työalueista.

Helsingissä 2.11.2010

sosionomi-diakoni opiskelijat

Charlotte Lindwall ja Johanna Matikka

HARJOITTELUN EHDOT

Suomen Lähetysseuran Esikoulutuskurssin (8 op) suorittaneilla henkilöillä on mahdollisuus päästä alueharjoitteluun jollekin Suomen Lähetysseuran työalueista. Harjoittelun tarkoituksena on antaa tuntumaa lähetystyön arkeen. Harjoittelija voi harjoittelunsa jälkeen realistiselta pohjalta arvioida omaa paikkaansa lähetystyössä. Onko hänen paikkansa olla lähtijä vai lähettäjä? Lisäksi harjoittelun toivotaan vahvistavan esikoulutetun sitoutumista ja motivaatiota lähetystyötä kohtaan.

Päätöksen harjoittelusta tekee esikoulutettujen työalueharjoitteluista vastaava henkilö neuvoteltuaan aluekoordinaattorin ja yhdyssihteerin/alue-edustajan kanssa. Harjoittelun pituus on normaalisti 2 – 3 kk. Esikoulutusharjoittelija matkustaa työalueelle omalla vastuullaan ja kustannuksellaan. Hän maksaa myös matkavastuuvakuutuksen ja rokotukset itse. Lähetysseura kustantaa työalueella majoituksen ja ruuan sekä harjoitteluun liittyvät matkat. Lähetysseuran osuus alkaa työalueen päälentokentältä. Harjoitteluun liittyvät välittömät matkat työalueen sisällä pyritään järjestämään Suomen Lähetysseuran vakituisten työntekijöiden matkojen yhteydessä.

POHJATYÖ – harjoittelijan tuloon valmistautuminen

Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Mitä paremmin ohjaajalla on aikaa tutustua tulevaan harjoittelijaan ja tämän lähtökohtiin ennen tämän saapumista työalueelle, sitä toimivampaa ja hedelmällisempää tuleva yhteistyö on. Huolellisella valmistautumisella voidaan välttää turhaa sekaannusta ja minimoida niitä haasteita, joita vieraassa maassa suoritettavaan harjoitteluun joka tapauksessa liittyy. Harjoitteluista vastaava kotimaan koordinaattori antaa työalueen ohjaajan yhteystiedot harjoittelijalle ja harjoittelija on yhteydessä ohjaajaan lähettämällä tälle mm. oman CV:n. Vaikka jokainen harjoittelija haastatellaan sekä Suomen Lähetysseuran puolesta kotimaassa, että oppilaitoksensa kansainvälisen vaihto-ohjelman lehtorin puolesta, on tärkeää, että harjoittelijalla on mahdollisuus kertoa kohdemaan ohjaajalle (ohjaajille) itsestään, työkokemuksestaan ja opinnoistaan. Näin varmistetaan, että sekä harjoittelijalla että ohjaajalla (ohjaajilla) on realistinen kuva harjoittelun sisällöstä ja tavoitteista. Kohdemaassa työskentelevä

ohjaaja tietää parhaiten tulevan harjoittelupaikan suomat oppimismahdollisuudet sekä harjoittelupaikan odotukset suhteessa harjoitteliijaan. Alueella työskentelevällä lähetillä on ajankohtaisin ja tarkin tieto myös kohdemaan erityspiirteistä.

Harjoitteliija on käynyt viiden viikonlopun esikoulutuskurssin, mutta on mahdollista, että hänellä on varsin vähän tietoa ko. kohdemaasta. Jokainen esikoulutuskurssi on erilainen ja kurssilla vierailevat lähetit edustavat monia eri maita. Kaikki Suomen Lähetysseuran työalueet eivät varmastikaan tule esiteltyä kurssin aikana. Harjoitteluun lähteville ei ole siis varsinaista valmennuskurssia, vaan harjoitteliija saa äskettäin työalueelta palanneiden lähettien tai edellisten alueella olleiden harjoittelijoiden yhteystiedot, ja on heihin oma-aloitteisesti yhteydessä haluamallaan panoksella.

Esikoulutuskurssi on suunnattu nuorille aikuisille (20–35-vuotiaille) jotka ovat kiinnostuneita lähetystyöstä ja haluavat tutkiskella omaa paikkaansa siinä. He eivät ole homogeeninen joukko ihmisiä, jotka haaveilevat lähetystyöntekijän urasta. He ovat sekalainen joukko ihmisiä, joita lähetystyö, kansainvälinen, humanitaarinen ja / tai kristillisen auttamistyö kiinnostaa. Usealle esikoulutuskurssin käyneistä alueharjoittelu on osa opintoja. Harjoittelijoiden mahdollinen kaksoisrooli on hyvä ottaa huomioon.

Kaksoisrooli tarkoittaa sitä, että harjoittelijat ovat Suomen Lähetysseuran esikoulutuskurssin alueharjoittelijoita mutta myös esim. diakoni-, kirkon nuorisotyönohjaaja-, sairaanhoitaja-, terveydenhoitaja-, opettaja- tai teologian opiskelijoita. Tällöin on oleellista, että harjoittelijan oppilaitoksen (esim. Diakonia-ammattikorkeakoulu) työharjoittelun tavoitteisiin tutustutaan ja katsotaan miltä osin ne ovat yhteisiä ja miltä osin mahdollisesti eriävät esikoulutusharjoittelun tavoitteista. Parhaiten tämä käy olemalla yhteydessä opiskeliijaan ja tämän ohjaavaan opettajaan esim. sähköpostitse n. 1- 2 kuukautta ennen harjoittelun alkua. On hyvä myös tiedostaa, että oppilaitosten opintokokonaisuudet sekä eri yksiköiden työharjoittelun tavoitteet ja opintokokonaisuuksien sisällöt voivat poiketa toisistaan oleellisesti. Siksi jokainen harjoittelija tulee ottaa vastaan yksilönä eikä luottaa totuttuun tapaan, sillä perusteella, että edellinenkin alueella ollut harjoittelija oli saman oppilaitoksen opiskeliija.

Mikäli työalueelle tulee samaan aikaan useita harjoittelijoita, on syytä ottaa selvälle ovatko harjoittelijat samalta Esikoulutuskurssilta ja/tai tuntevatko nämä toisensa entuudestaan. Mikäli harjoittelijajoukko ei tunne toisiaan, olisi toivottavaa että heille järjestettäisiin tapaaminen Suomen Lähetysseuran aloitteesta, ennen harjoitteluun lähtöä esikoulutusharjoittelusta vastaavan kotimaan koordinaattorin toimesta. Harjoittelu ulkomailla, saman majapaikan jakaminen ja yhdessä tekeminen ja oleminen 24/7 on samaan aikaan sekä upea mahdollisuus että haastava kokonaisuus. Turhien ristiriitojen välttämiseksi, erilaisten toiveiden ja odotusten vuoksi, on kaikkien osapuolten kannalta hyvä että joukko ehtii jakaa ajatuksiaan ennen harjoitteluun lähtöä. Lisäksi olisi tärkeää rakentaa harjoitteluohjelma niin, että harjoittelijat tulevat ja lähtevät maasta samaan aikaan. Turvallisuusriski yksin esim. pääkaupunkiin jäävän harjoittelijan kohdalla on huomattava.

Harjoittelija tutustuu harjoittelujaksolla Suomen Lähetysseuraan, sen toimintaan ja vieraaseen kulttuuriin työalueella. Harjoittelijalle tulisi pyrkiä järjestämään mahdollisimman monipuolinen harjoitteluohjelma. Harjoitteluohjelman voi laatia joko harjoittelun vastaava ohjaaja yksin tai yhdessä muiden alueen lähettien ja paikallisten yhteistyökumppanin kanssa. Ohjelman tulisi olla harjoittelijalla viimeistään 2 viikkoa ennen tämän lähtöä.

OHJAUSTYÖ

Namibia on suosittu harjoittelumaa. Harjoittelijoita on työalueella vuosittain kymmenkunta ja jokainen heistä on omanlaisensa persoona. Ohjaajan on hyvä ottaa jokainen harjoittelija vastaan yksilönä. Harjoittelija on omien elämäkokemustensa, opintojensa ja oman hengellisen taustansa värittäjä kokonaisuus. Hänen lähtökohtansa voivat poiketa oleellisesti omistasi ja siksi on tärkeää muistaa, ettei mitään pidetä itsestään selvänä.

Etenkin harjoittelun alussa harjoittelija kaipaa tukea ja ohjausta uudessa ympäristössä. Ohjaajan tärkein tehtävä on tukea harjoittelijaa vieraaseen ympäristöön sopeutumisessa sekä tukea opiskelijan oppimiskokemusten syntyä. Hyvä tapa tukea harjoittelijaa on olla läsnä, kuunnella ja kuulostella harjoittelijan ajatuksia, toiveita, työkokemushistoriaa ja muita harjoittelukokemuksia. (Meretmaa 2006, 11).

Ohjauksen tavoitteena on ensisijaisesti refleksiivisten prosessien aktivoiminen. Ohjaaja antaa asiantuntijaneuvoja harjoittelijan esiin ottamiin kysymyksiin pyrkien lisäämään tämän valmiutta selvittää tulevaisuudessa vastaavanlaisista tilanteista. Ohjauksessa ja neuvonnassa keskeinen menetelmä on ammatillinen keskustelu, henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen perustuva vaikuttaminen. Harjoittelijan näkökulmasta kyseessä on eräänlaisesta perusmotivaatiota luovasta ilmapiiristä, jossa hän uskaltaa pohdiskella omia lähtökohtiaan. (Nummenmaa 2003, 4.) On myös erittäin tärkeää että harjoittelija saa tekemästään työstä palautetta. Ilman asiallista palautetta harjoittelija ei voi kehittää omaa työtapaansa tai asennettaan. (Meretmaa 2006, 12.)

Työnohjauksella ja harjoittelun ohjauksella on sama tavoite: ohjattavan ammatillinen kasvu. Sekä työnohjaukseen, että harjoittelun ohjaukseen kuuluu tavoitteiden asettaminen ja ohjaajan ja ohjattavan välinen vuorovaikutus. (Keski-Luopa 2001, 53.) Työnohjauksen ja harjoittelun ohjauksen tavoitteena on ensisijaisesti refleksiivisten prosessien aktivoiminen. Ohjaaja antaa asiantuntijaneuvoja harjoittelijan esiin ottamiin kysymyksiin pyrkien lisäämään tämän valmiutta selvittää tulevaisuudessa vastaavanlaisista tilanteista. Työnohjauksessa ja neuvonnassa keskeinen menetelmä on ammatillinen keskustelu, henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen perustuva vaikuttaminen. Harjoittelijan näkökulmasta kyse on eräänlaisesta perusmotivaatiota luovasta ilmapiiristä, jossa hän uskaltaa pohdiskella omia lähtökohtiaan. (Nummenmaa 2003, 4.) On myös erittäin tärkeää että harjoittelija saa tekemästään työstä palautetta. Ilman asiallista palautetta harjoittelija ei voi kehittää omaa työtapaansa tai asennettaan. (Meretmaa 2006, 12.)

Ohjaajalla tulee olla aikaa kohdata harjoittelija, myötäelää tämän kokemuksia ja rohkaista tätä löytämään oma tapa tehdä työtä. Jokainen harjoittelija on yhtä arvokas. Harjoittelijan pitää saada antaa ja vastaanottaa palautetta. Ohjaajaan tulee olla yhteyden ylläpidossa aktiivinen ja luottaa harjoittelijan kykyyn hoitaa tälle annetut tehtävät. (Nummenmaa 2003, 4.)

Ohjaajana toimiminen antaa paljon myös ohjaajalle itselleen. Reflektiivinen ohjausote ja sen pohjalta käydyt keskustelut tukevat myös ohjaajan omaa ammatillisuutta ja työssä kehittymistä. Harjoittelijan kysymykset ja pohdiskelun aiheet saattavat antaa ohjaajalle merkittäviä oivalluksia tämän omasta työstä tai asenteista. Innokas harjoittelija joka tulee tyystin erilaisesta ympäristöstä voi tuoda kaivatun tuulahduksen rutinoituneeseen työyhteisöön. (Meretmaa 2006, 14.)

Perehdyttäminen työalueen tapoihin

Etenkin ulkomailla suoritettu harjoittelujakso vaatii ohjaajalta erityistä kykyä kuulla ja nähdä asioita harjoittelijan silmin. Vieraassa maassa harjoittelija kohtaa mahdollisesti itselleen vieraan kulttuurin ja mahdollisesti myös vieraan kielen. Hän suorittaa työharjoitteluaan ympäristössä, missä hänellä ei ehkä ole yhteistä kieltä muiden työntekijöiden kanssa. Tästä syystä on tärkeää, että ohjaaja perehdyttää harjoittelijan kohdemaan tapoihin ja etikettiin. Harjoittelijalle tulee kertoa miten maassa on hyvä pukeutua, missä on turvallista liikkua, miten toimitaan kriisitilanteissa tai sairastuttaessa, miten raha-asiat ja matkustaminen maan sisällä sujuu, missä on turvallista syödä ja käydä ostoksilla, miten eri sukupuolet ovat keskenään tekemisissä, miten lasten kanssa ollaan, minkälainen työkuulttuuri maassa on ja miten esimerkiksi aikaan suhtaudutaan (esim. Afrikassa aikakäsite on hyvin erilainen kuin Suomessa). (Meretmaa 2006, 21)

Käy harjoittelijan kanssa huolella läpi käytännönasiat; elämiseen, arkeen ja tulevaan harjoittelupaikkaan liittyvät käytänteet ja turvallisuusasiat, yhteydenpito kotimaahan, asuminen, pukeutuminen, ostosten teko, rahankäyttö, paikallisten ihmisten kohtaaminen etc. (voit käyttää apunasi tukisanalista). On hyvä ottaa huomioon myös se seikka, että vaikka lähetit olisivat tottuneet matkustamaan useita tunteja autossa siirtyessään paikasta toiseen, voi se olla juuri maahan saapuneelle harjoittelijalle melkoinen koetus. Namibian sisäiset pitkät välimatkat ja Intercape-busilla matkustaminen on vaativaa pitkän lentomatkan jälkeen. Harjoittelijaystävällinen maahantulo on sellainen, jossa harjoitteluohjelma suunnitellaan siten, että harjoittelijalla olisi mahdollisuus levähtää päivä tai kaksi maahan tultuaan ennen siirtymistä maan pohjois- tai keskiosaan. Mikäli harjoittelija matkustaa omatoimisesti Intercape-bussilla on tärkeää antaa hänelle yksityiskohtaiset ohjeet matkustamista varten. Intercape-bussissa on mm. kylmä öisin, joten lisävaatetuksen varaaminen käsimatkatavaroihin on tärkeää. On hyvä myös varata riittävästi juomista ja eväitä matkan ajaksi.

Muista kertoa miten toimitaan mm. hätätilanteessa kuten vakava sairastuminen, ryöstö, tapaturma jne.. Pyri luomaan avoin positiivinen ilmapiiri, jotta harjoittelija uskaltaa kääntyä puoleesi myös ongelmatilanteissa. Ole alkuvaiheissa herkkä kysymään harjoittelijan tunnelmista ja mahdollisesta koti-ikävästä. Vieraaseen kulttuuriin ja uusiin ihmisiin tutustuminen vie paljon energiaa. Ensimmäisten viikkojen ohjelma kannattaa suunnitella maltillisesti.

Kulttuurishokki

Kulttuurishokin ensimmäinen vaihe voi olla ns. "kuherruskuukausi" jolloin kaikki näyttää ihanalta eikä väsymys paina. Kuherrusvaihetta seuraa väsymys, koti-ikävä, joskus jopa masennus. Tämän seurauksena harjoittelija haluaa ehkä palata kotiin kesken harjoittelujakson. On erittäin tärkeää että ohjaaja pystyy tunnistamaan harjoittelijan kulttuurishokin ja käymään avointa keskustelua asiasta. Yleensä vastustusvaiheen alkaa uusi tasapainoisempi jakso jolloin harjoittelija näkee ympäristön, ihmiset ja työn realistisemmin ja pystyy saattamaan harjoittelun onnistuneesti loppuun. (Meretmaa 2006, 22)

Ohjauspalaverit

Sovi viikoittaisista ohjauspalavereista. Huolehdi, että harjoittelijalla on puhelinnumerosi ja mikäli et ole tavoitettavissa, hänellä tulee olla jonkun toisen luottohenkilön yhteystiedot. Älä jätä harjoittelijaa yksin - vieraassa maassa ollessa on tärkeää että harjoittelijalla on tunne siitä että hän saa riittävästi tukea ja ohjausta harjoittelunsa aikana. Mikäli harjoittelijoita on useita pidä huoli siitä, että kohtaat jakson aikana kunkin harjoittelijan myös yksilöllisesti.

Harjoittelun sisältö

Harjoittelijalle annetaan erilaisia seuran työntekijöitä / paikallista kirkkoa avustavia työtehtäviä. Kun harjoittelija kokee olevansa hyödyksi, hän kokee harjoittelunsa usein myös mielekkääksi. Työalueelta pyritään löytämään sellainen paikka, jossa harjoittelijan koulutusta ja aiempaa työkokemusta voidaan hyödyntää. On tärkeää, että harjoittelija pääsisi tutustumaan työalueen töihin mahdollisimman monipuolisesti ja laaja-alaisesti. Harjoittelun tapahtuessa työympäristössä (koulu, sairaala, päiväkot, kirkko etc.), jossa harjoittelijalla on omia työtehtäviä, muihin työmuotoihin tutustuminen on jätettävä vähemmälle. Mikäli harjoitteluun liittyy työtehtäviä, joista harjoittelija laatii kirjallisen opinnäytteen, on asiasta sovittava erikseen etukäteen. On

olennaista muistaa, että harjoittelija on aina harjoittelija eikä siis palkattu työntekijä. Hän ei saa työpanoksestaan palkkaa vaan on oppimassa ja avustamassa. Tämä on hyvä muistaa siinäkin tapauksessa, että harjoittelijalla on ammattipätevyys. Harjoittelijat eivät voi tehdä sellaista työtä, joka edellyttää työlupaa ja/tai sen rekisteröintiä.

Lomat

Riippuen harjoittelun pituudesta sisältyy jaksoon yleensä jonkinlainen loma. On mahdollista, että harjoittelija toivoo tai suunnittelee ystävän tai perheenjäsenen vierailua kohdemaassa. Loman pituudesta, ajankohdasta, käytänteistä ja periaatteista kannattaa mahdollisuuksien mukaan keskustella harjoittelijan kanssa etukäteen.

Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoilla tätä lomaa kutsutaan omatoimiseksi maahan ja sen kulttuuriin tutustumiseksi (3 kk harjoittelussa se on yleensä 2 – 3 viikkoa pitkä). Tämä jakso voidaan myös jakaa osiin tai sopia että se toteutuu harjoittelujakson lopussa. Harjoittelija on taloudellisessa vastuussa itsestään lomansa aikana (harjoittelija maksaa siis matkansa ja majoituksensa itse poistuessaan harjoittelupaikasta).

JÄLKIPUINTI – mitä kotiin viemisiksi

Palautekeskustelussa ohjaaja ja harjoittelija keskustelevat harjoittelusta avoimesti ja rakentavasti. Reflektiivinen arviointi on hedelmällinen tapa arvioida harjoittelujaksoa. Tällä tarkoitetaan sitä että ohjaaja kuulostelee harjoittelijan kokemuksia ja tuntemuksia jakson aikana ja pohtii yhdessä harjoittelijan kanssa onnistumisia ja kehittymishaasteita. Kaikkein hedelmällisintä palautteen anto ja vastaanottaminen on silloin kun molemmat osapuolet voivat olla toisilleen rehellisiä ja avoimia. Mikäli harjoittelija on toiminut jonkun yhteistyökumppanin ohjauksessa, olisi toivottavaa että palautekeskustelu käydään yhdessä ko. yhteistyökumppanin kanssa.

Palautekeskustelu auttaa harjoittelijaa tuntemaan itseään paremmin sekä pohtimaan paikkaansa lähetystyössä. Ohjaajana voit suuresti vaikuttaa harjoittelijan käsitykseen kohdemaan oloista ja

lähetystyön arjesta. Harjoittelija ei välttämättä osaa itse arvioida objektiivisesti omia valmiuksiaan lähetystyöhön. Siksi rehellisen palautteen antaminen ja harjoittelijan valmiuksien arvioiminen yhdessä harjoittelijan kanssa on erityisen tärkeää. Palautekeskustelua varten harjoittelija täyttää itsestään saman arviointikaavakkeen kuin ohjaajakin. Yhdessä harjoittelija ja ohjaaja vertailevat tuloksia. Ainoastaan ohjaajan arviointikaavake postitetaan harjoittelukoordinaattorille kotimaahan. Sitä voidaan käyttää referenssinä, jos harjoittelija myöhemmin hakee lähetyskursseille. Ohjaajan on hyvä pitää mielessä, että harjoittelija saattaa tulevaisuudessa olla myös tämän työtoveri tai taloudellinen tukija. Tästä lähtökohdasta käsin on ohjaustyötä mielekästä toteuttaa onnistuneesti.

LÄHTEET

- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010c. Opiskelu: Kansainvälisyys. <http://vopa.diak.fi/kansainvalisyys>.
- Kaartinen-Koutaniemi, Minna 2001. Korkeakouluopiskelijoiden harjoittelun kehittäminen: Helsingin yliopisto, DIAK:n ja Lahden amk:n benchmarking-projekti.
- Keski-Luopa, Leila 2001. Työnohjaus vai superviisaus. Työnohjaus prosessin filosofistinen ja kehityspsykologisten perusteiden tarkastelua. Oulu: Metanoia instituutti.
- Meretmaa, Anne 2002. Supervisor's handbook. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki: Multiprint Oy.
- Nummenmaa, Anna Raija 2003. Harjoittelunohjauskeskustelu – metodisia huomioita. Tutkimuksia opetusharjoittelun ohjauksesta. Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa tuotettuja verkkokirjoja toim. Raimo Silkelä. <http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/ohjaus/>
- Ojanen, Sinikka 2001. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Helsingin yliopiston Tutkimus- ja koulutuskeskus Palmenia-kustannus.
- Peavy, R. Vance 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologinen Kustannus Oy.
- Suomen Lähetysseura 2008. Harjoittelijan ohjaajan ohje. Ohjeet esikoulutusharjoittelijan ohjaajalle. Suomen Lähetysseura.